

JOSEP HERNANDO

*ESCOLES I PROGRAMES ACADÈMICS A LA BARCELONA
DEL SEGLE XV.
L'ESCOLA DE MESTRE RAMON LLULL I L'ENSENYAMENT
DE DISCIPLINES GRAMATICALS I D'ARTS*

ABSTRACT

During the XV century continued in Barcelona the union of education professionals to the formation of societies for private schools administration, different from the public ones (the cathedral and de city of Barcelona ones) and reading and writing education (primary education) and grammar and arts (trivium and quadrivium, secondary education). The academic programme of these schools and textbooks used were set up and regulated on these agreements or society contracts. On a documentary appendix are published 15 documents about the school called Escola de Mestre Ramon Llull and the academic programmes used in these schools.

1.- INTRODUCCIÓ

L'interès dels barcelonins baix-medievals per l'ensenyament és un fet documentat.¹ Tanmateix, un recerca sistemàtica dels fons dels nostres arxius, especialment els notarials, segueixen enriquint els coneixements sobre l'ensenyament (per-

¹ Vegeu Josep HERNANDO i DELGADO, *L'ensenyament a Barcelona, segle XIV. Documents dels protocols notarials. Primera Part: Instruments notarials de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, 1350-1400*, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 12 (1993), 141-271; ID., *L'ensenyament a Barcelona, segle XIV. Documents dels protocols notarials. Segona part: Instruments notarials de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona i de l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona, 1294-1400*, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 16 (1997), 131-298. Esperem publicar ben aviat els documents que corresponen al segle XV.

sones, infraestructures i programes). I això tant si ens fixem en l'ensenyament de lletra o de gramàtica o primari, com en l'ensenyament d'arts o secundari, i també el superior o universitari. Molts han estat els documents ja publicats sobre les escoles públiques de Barcelona, les de la catedral i les de la ciutat. Coneixem molts dels seus rectors i molts dels seus docents, no tan sols amb graus o titulacions universitaris, sinó també estudiants exercint l'ofici de mestres. A Barcelona, però, i per tot el segle XV, la unió de docents per a la formació de societats dedicades a l'ensenyament i al regiment d'escoles, que podem qualificar de "privades" en oposició a les "públiques" de la catedral i la ciutat de Barcelona, és constant. Aquest aspecte és menys conegut. Després d'un escorcoll sistemàtic dels protocols notariais del segle XV existents als diversos arxius de Barcelona, la munió de dades sobre aquest aspecte de l'ensenyament que hem aplegat, ens permeten omplir un buit considerable en la coneixença de l'ensenyament a Barcelona durant el segle XV. És per això que ens centrarem en les escoles de iniciativa "privada", en especial en la coneguda com *Escola de Mestre Ramon Llull* i en els programes acadèmics de les escoles de la Barcelona del segle XV, tot acabant amb l'acta notarial d'un examen de *magister in artibus* i la sessió solemne de concessió del corresponent grau de mestre en arts, que coronava tota aspiració de qualsevol universitari.

2.- LES ESCOLES I L'ESCOLA DE MESTRE RAMON LLULL

El dia 28 de novembre de 1410, Bernat Ferrer, estudiant d'arts i ciutadà de Barcelona, pasava comptes amb els hereus del seu soci en el regiment d'escoles, Ponç de Puig, també estudiant d'arts. La mort d'aquest posava, doncs, fi a la societat entre ells feta i al lloguer de la casa on tenien l'escola.² Tanmateix, poc després, Bernat Ferrer, encara estudiant d'arts, formava societat amb un altre escolar, Guillem de Grapte, oriünd de Santa Maria de Cabanac, per al regiment d'escoles, i compraven una casa per a aquest fi, prop de l'església de Sant Cugat de Reg, al carrer d'en Mora, a un mestre d'escolars, Joan Pere, àlies Massot, ciutadà de Barcelona, per un preu de 77 lliures.³ Aquesta societat havia de durar fins el 20 de febrer de l'any 1419. Guillem de Grapte encara és estudiant d'arts, però Bernat Ferrer és designat amb el títol de "magister scholarium". Doncs bé, aquest canvi en la titulació dels socis féu que Guillem de Grapte traspasés la seva part en la societat, significada en el lloguer de la casa destinada a escola, a Guillem de Pauils, mestre d'escolars com Bernat Ferrer.⁴

2 Cf. AHPB, Joan FERRER, *Tertium Manuale* 1409, novembre, 19 - 1411, maig, 6, fol. 55r, vol. 104/2.

3 Cf. AHPB, Joan FRANC, *Primum Manuale* 1410, desembre 21 - 1413, gener, 21, s.n., vol. 107/2.

4 Cf. AHPB, Joan FRANC, *Octavum manuale* 1418, desembre, 28 - 1419, desembre, 23, s.n., vol. 107/9.

Aquests dos seran ara els membres de la companyia per a l'ensenyament. Tanmateix, a Guillem de Grapte, el venedor, li era concedida l'opció d'estudiar en aquestes escoles de manera gratuïta, tot comproment-se a no tenir escoles pròpies a la ciutat de Barcelona, però sí que podria tenir deixebles propis a les escoles majors de la catedral en el cas que hi estudiés i hi residís, cosa que era habitual.⁵ L'any 1426, en morir Guillem de Grapte, els seus hereus vengueren aquesta part al seu antic soci, Bernat Ferrer.⁶ La nova societat entre els dos "magistri scholarium", Bernat Ferrer i Guillem de Paüls, havia de durar fins 1423, perquè, el dia 12 d'octubre d'aquest any, Bernat Ferrer, mestre d'escolars, formava societat per al regiment d'escoles amb un altre mestre d'escolars, Bernat Malet, tenint Bernat Ferrer dos terços de la societat i Bernat Malet, l'altre terç.⁷ No sabem fins quan va durar aquest societat, tanmateix la documentació ens assabenta de que Bernat Ferrer va tenir altres socis. Primer, Bernat Torroella, també mestre d'escolars, l'any 1432,⁸ i més endavant, i fins l'any 1438, Francesc Fossalbes, també mestre d'escolars.⁹ Diem això perquè Bernat Ferrer i el seu soci Francesc Fossalbes, aquest any de 1438, han canviat de professió: Bernat Ferrer és ara mercader i Francesc Fossalbes és formenter. En aquesta data venen la casa, que els havia servit per a tenir-hi l'escola, a Francesc Romeu, mestre d'escolars. Acaba, per tant, una societat i una gran part de la vida de Bernat Ferrer dedicada a l'ensenyament.

Un altre dels docents de llarga activitat en el temps dedicada a l'ensenyament és Guillem Odó, mestre d'escolars i ciutadà de Barcelona, el qual, l'any 1415, té llogades unes cases, per a tenir-hi escoles, pertanyents a la Pia Almoina, prop de la portella de Sant Joan.¹⁰ L'any 1430 encara ensenyava. Malgrat que les dades sobre

5 Per exemple, l'any 1413, els estudiants d'arts Joan Mora i Ponç de Vilafranca ensenyaven de lletra a les escoles de la catedral de Barcelona (AHPB, Bernat NADAL, *Septimus liber apocharum diversarum manumissoriarum* 1411 - 1414, fol. 127r-v, vol. 58/180). L'any 1415, ensenyaven de lletra a les escoles de la catedral els també estudiants d'arts Bartomeu Manola i Joan Sabater (AHPB, Pere GRANYANA, *Vicesimum quartum manuale* 1415, abril, 8 - 1416, juliol, 9, fol. 13v, vol. 56/17). L'any 1425, qui hi ensenyava de gramàtica era Joan Riquer, estudiant d'arts de Barcelona (AHPB, Joan ISERN, *Manual* 1424, desembre, 20 - 1425, octubre, 29, fol. 37r, vol. 105/4). L'any 1437, hi ensenyava de lletra Guillem Joan Llobera, estudiant d'arts de Barcelona (AHPB, Bernat PI, *Llibre d'èpoques de diferents marmessories* 1435 - 1442, s.n., vol. 113/101).

6 Cf. AHPB, Joan FRANC, *Quintum decimum manuale* 1425, desembre 28 - 1426, juliol, 55, s.n., vol. 107/14.

7 Cf. AHPB, Joan FRANC, *Duodecimum manuale* 1422, desembre, 27 - 1423, desembre, 24, s.n., vol. 107/12.

8 Cf. AHPB, Joan FRANC, *Vicesimum primum manuale* 1431, desembre, 29, 1432, desembre, 24, s.n., vol. 107/20.

9 Cf. AHPB, Joan FRANC, *Vicesimum septimum manuale* 1437, desembre, 28 - 1438, desembre, 24, s.n., vol. 107/26.

10 Cf. AHPB, Joan FRANC, *Quartum manuale* 1414, desembre, 4 - 1415, desembre, 23, fol. 84v, vol. 107/5.

altres societats són més escadusseres, tanmateix la constitució de companyies entre diversos professionals de diversa titulació va ser constatat durant el segle XV. Així, Lluís Sabata, mestre d'escolars, i Pere Coloma, estudiant d'arts, el dia 6 de setembre de 1414, llogaven, a un mercader de Barcelona, unes cases per a tenir-hi escoles, prop del palau de la reina. A canvi d'una part del lloguer els mestres es comprometien a ensenyar de lletra al fill del propietari de la casa.¹¹ Interessant és la societat per al regiment d'escoles formada, el dia 5 de setembre de l'any 1422, entre un estudiant de teologia, Tomàs d'Horts, un estudiant d'arts, Antoni Torner, i l'escriptor Bartomeu Mata.¹² O bé, la societat o companyia entre Pere Serra, escriptor de lletra rodona, i el mestre d'escolars Berenguer Guerau. Aquesta companyia, constituïda l'any 1428, acabaria a causa de la mort de Berenguer Guerau.¹³ L'any 1432, Guillem Castellar, batxiller en arts, comprava als marmessors del testament de Pere Marí, mestre en arts i batxiller en decrets, unes cases on aquest tenia escoles de gramàtica.¹⁴ També posseeix cases amb escoles, entre els anys 1452 i 1453, el mestre d'escolars Antoni Ponç.¹⁵ L'any 1455, Jaume Serra, ja mestre en arts¹⁶ i batxiller en medecina, formava societat per al regiment d'escoles d'arts amb Pere des Valls, estudiant d'arts.¹⁷ Un altre mestre en arts, Aleix Bambasser, beneficiat a l'església de Sant Joan de Perpinyà, llogava cases al carrer de Sant Eulàlia, per a tenir-hi escoles, el dia 26 d'octubre de 1478, al clergue Pere Soler, per tres anys, i també el dia 2 de desembre d'aquest mateix any, unes altres al carrer del Forn d'en Ripoll, al cavaller Bernat Demesa, per un any.¹⁸ Entre d'altres, citem, per últim, les escoles que tenia a Barcelona, l'any 1495, el mestre d'escolars Joan Puig-oliu, oriünd de Vila-rodona.¹⁹

11 Cf. AHPB, Arnau PIQUER, *Manuale* 1413, desembre, 29 - 1414, novembre, 20, fol. 79r-v, vol. 50/14.

12 Cf. AHPB, Joan BALCEBRE, *Manual* 1422, gener, 23 - 1423, març, 18, s.n., vol. 131/3.

13 Cf. AHPB, Pere B. VALLS, *Manual* 1427, agost, 16 - 1428, octubre, 21, s.n., vol. 135/6.

14 Cf. AHPB, Antoni VINYES, *Quartum manuale* 1432, juny, 10 - 1433, gener, 22, fol. 30r, vol. 154/5.

15 Cf. AHPB, Bartomeu COSTA, *Septimum manuale* 1452, maig, 6 - 1453, maig, 9, fol. 36v, vol. 175/7.

16 L'any 1429, Jaume Serra era estudiant d'arts. En aquesta data havia llogat unes cases al Call de Barcelona amb altres socis: el mestre en arts Galceran Roca, corrector d'accent de la catedral de Barcelona, i el també mestre en arts Nicolau Rim, habitant de Barcelona, cf. AHPB, Francesc FERRER, *Manuale comune secundum* 1426, febrer, 18 - 1432, gener, 22, s.n., vol. 133/2.

17 Vegeu a l'apèndix documental el doc. 2. Sempre que fem referència al documents de l'apèndix ho farem dins el text, i no a la nota, així: (ap. doc. "x").

18 Cf. AHPB, Joan MAS, *Manuale* 1478, juliol, 10 - 1480, novembre 26, s.n., vol. 196/6.

19 Cf. AHPB, Bartomeu REQUESENS, *Tertius liber testamentorum* 1470 - 1501, juliol, 15, fols. 114v-116v, vol. 203/79.

Entre aquestes escoles no institucionals cal citar l'anomenada, segons els documents, *La Escola de mestre Ramon Lull, Scole Scientie magistri Raymundi Lulli, Scole Artis magistri Raymundi Lulli*, que es trobava o es trobaven, si diem escoles, davant l'església del convent de Santa Maria del Carmel, prop de l'hospital de la Santa Creu. Diversos són els documents, publicats en l'apèndix d'aquest treball, que fan referència, durant tot el segle XV, a aquesta escola, als seus mestres, als seus estudiants, als seus protectors, als seus benefactors. Els documents sempre fan referència a un sol docent o mestre, mai a cap "adjunt" o ajudant, ni tan sols a un estudiant que fes de professor com en altres escoles. La primera menció és de 1428. En aquest any, el seu rector, Antoni Sedacer, dit *regens scolas sciencie magistri Raymundi Lulli*, rep un llegat (apèndix documental, n. 4). L'any 1434, Antoni Sedacer nomena procurador seu un estudiant d'aquesta escola, sent testimonis altres estudiants (ap. doc. 5). El dia 9 de març de 1440, Antoni Sedacer fa testament i nomena hereu univèrsal les dites escoles (ap. doc. 8). Durant el mes d'abril fan la seva tasca els marmessors que Antoni Sedacer havia nomenat (ap. doc. 9). El dia 30 d'abril d'aquest any, els protectors i administradors han elegit ja el successor d'Antoni Sedacer: el prevere i beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona Bernat Frigola, amb la titulació de *rector et administrator scolarum artis magistri Raymundi Lulli* (ap. doc. 9). Bernat Frigola era un antic estudiant d'aquestes escoles, al menys des de 1434 (ap. doc. 5). La seva vinculació amb l'escola era tanta que, en fer testament, nomena l'Escola de mestre Ramon Lull el seu hereu univèrsal (ap. doc. 7). La seva activitat com a rector duraria al menys fins les darreries dels anys 60 d'aquest segle XV. Fins el dia 23 d'agost de 1494 cap altre document fa esment del rector de l'Escola de Mestre Ramon Lull. En aquesta data se'ns parla del monjo cistercenc Jaume Gener, mestre en teologia, amb la titulació de *lector scole magistri Raymundi Lulli* (doc. ap. 12). Tres anys més tard, el dia 2 de febrer de 1497, els protectors i administradors de l'escola, després d'un temps de prova, *approbantes... lecturam que concessa fuit vobis*, elegeixen el benedictí Jaume Costa, monjo del monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, *in rectorem et magistrum dicte scole* (ap. doc. 13). La seva tasca com a docent devia ser òptima, perquè el dia 26 de maig de 1497, *attendentes provitatem, suficienciam et scienciam vestram... regendi et legendi in ipsis scolis*, li concedeixen, per a un altre any, a partir del 18 d'octubre, la direcció i el mestratge de l'escola: *concedimus vobis lecturam, catedram et regimen dicte scole... eligimus vos in lectorem et magistrum dicte scole* (ap. doc. 15).

Hom pot veure en els documents els noms de diversos estudiants de l'Escola de Mestre Ramon Lull. En apareixer actuant en contractes, cal deduir que tenien una edat mínima de 14 anys i ens indiquen uns estudiants d'arts. L'any 1430, Claudi Otger, *studens in scientia venerabilis Raymundi Lulli*, actuava com a marmessor del testament d'un teixidor de Barcelona (ap. doc. 3). L'any 1434, el rector de l'escola Antoni Sedacer elegia com a procurador seu l'estudiant Bernat Frigola, sent testimonis els també estudiants Joan Dèria i Llorenç Cardils (ap. doc. 5). Bernat Frigo-

la, pertanyent a una família molt vinculada a aquesta Escola de Mestre Ramon Llull, ja prevere i beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, feia testament, el dia 23 de juny de 1440, i nomenava el seu hereu universal la dita escola, tot llegant als germans Pere Clarís i Joan Clarís, també estudiants de l'Escola de Mestre Ramon Llull, diversos llibres, sent testimoni Blai Llorenç, també estudiant de la Escola de Mestre Ramon Llull. En el testament, Bernat Frigola elegia ser soterrat al túmul que Felip de Ferrera, ciutadà de Barcelona, havia fet construir a l'església de Santa Maria de Natzaret per als *artistes* (sic) *scole sciencie venerabilis magistri Raymundi Lulli*, és a dir, per als qui professaven les arts liberals a les dites escoles (ap. doc. 8). Aquest desig de soterrament dins aquest túmul dels artistes de l'Escola de Mestre Ramon Llull, l'expressà també, en el seu testament, l'esmentat rector de l'escola Antoni Sedacer: *eligo sepulturam... in tumulo ubi corpora aliorum artistarum qui soliti sunt legere in Barchinona in dicta arte magistri Raymundi Lulli, fuerunt sublimata* (ap. doc. 8).

No és rar que els testadors barcelonins, en agraïment de favors o beneficis obtinguts, recordin els seus mestres i fins i tot la institució on varen estudiar. El que sí és rar és que una escola, en aquest cas l'Escola de Mestre Ramon Llull, sigui nomenada hereva universal dels béns del testador. Aquest és el cas de Margarida, vídua de Joan Pere, apotecari i ciutadà de Barcelona, la qual, el dia 1 de maig de 1433, feia testament i nomenava l'Escola de Mestre Ramon Llull hereva universal dels seus béns (doc. ap. 9 i 12). Ja hem vist el cas de Bernat Frigola, que havia estat estudiant i després va ser rector i administrador de la dita escola, el qual en el seu testament, datat el dia 23 de juny de 1440, també la nomenava hereva universal (ap. doc. 7). I també hem fet esment del testament d'Antoni Sedacer, rector de l'escola, datat el dia 9 de març de 1444, el qual també nomenava hereva universal la dita escola, tot prenent com model el testament de l'esmentada Margarida (ap. doc. 8). El dia 1 de juliol de 1460, Pere Pontic, cirurgià de Barcelona, feia testament i llegava a l'Escola de Mestre Ramon Llull un censal mort segons el model testamentari de l'esmentada Margarida de l'any 1433. Malgrat que instituïa la seva filla Margarida com a hereva universal, tanmateix substituïa en l'herència universal l'Escola de Mestre Ramon Llull (ap. doc. 11). Citem, per últim, un altre cas de benefactor: en dos documents datats els dies 7 de novembre i 7 de desembre de l'any 1434, el prevere Martí de Vilaragut, eremita vivint a les cel·les de Sant Salvador de Caldes de Montbui, feia donació, a l'Escola de Mestre Ramon Llull, de diversos llibres, que rebé en el seu nom el seu rector Antoni Sedacer (ap. doc. 6).

3.- L'ENSENYAMENT

Quin era el pla d'estudis o "cursus" d'una escola del segle XV? Quins llibres o textos servien de base a l'ensenyament? Ja en altre lloc hem exposat l'ideal en l'en-

senyament de la Barcelona dels segles XIV i XV a partir de l'ideal de l'època clàssica, passant per la cristianització d'aquest ideal i els canvis provocats per la introducció dels textos d'Aristòtil a la Baixa Edat Mitjana, tot tenint present en l'exposició la munió de dades que hom obté de documentació de tota mena que ens informa de les biblioteques dels barcelonins.²⁰ Tanmateix, disposem de dos textos que ens assabenten de l'ensenyament concret contingut en dos programes acadèmics d'escoles d'arts o secundàries de Barcelona.

El dia 4 d'octubre de 1425, dos estudiants d'arts, Pere Gallissà, de 21 anys, oriünd de la vila d'Arbós i habitant de Barcelona, i Pere Rovira, de 19 anys, nadiu de Pallerols, prop de Cervera i també habitant de Barcelona, formaven una societat per a la docència (ap. doc. 1). Ambdós estudiants tindrien una cambra a les escoles majors de Barcelona, els rectors de les quals eren el prevere Galceran Roca i el ciutadà de Barcelona Tomàs d'Horts, d'acord amb una pràctica habitual a les escoles de Barcelona.²¹ Es tractava, per tant, de les escoles de la catedral de Barcelona. En aquesta cambra de les escoles de la catedral ambdós ensenyarien la part gramatical i literària del pla d'estudis de l'escola d'arts als estudiants que els triessin o als estudiants que fossin designats a assistir a les seves classes per fruit del que diríem una beca o per altres raons. Donc bé, Pere Gallissà ensenyaria la declinació, és a dir, allò que és el més bàsic de la llengua llatina, i faria ús d'una gramàtica, dos llibres de lectura i un llibre d'exercicis. És a dir, llegiria el *Graecismus* d'Everard de Béthune (s. XIII), és a dir, un manual de gramàtica en vers. Tot aprenent la gramàtica calia llegir uns textos, és a dir, la lectura. Pere Gallissà llegiria als seus alumnes dos textos de cultura moral: els *Dístics* del Pseudo-Cató, de l'època imperial, i el *Contemptus mundi*, d'autor anònim (s. XIII), també una disertació moral en vers. Per als exercicis, Pere Gallissà disposaria del *Proverbiium minus*, recull de màximes o sentències morals o didàctiques de diversa procedència per als exercicis especialment de "morfologia" llatina. L'altre soci, Pere Rovira, faria ús també d'una gramàtica, de dos textos o llibres de lectura i d'un llibre d'exercicis: la gramàtica seria el *Doctrinale puerorum* d'Alexandre de Villedieu (s. XIII), obra en vers; els llibres de lectura serien dues obres pseudo-clàssiques: el *Thobias* de Mateu de Vendôme (c. 1200), obra en vers sobre el Tobies de l'Antic Testament, i l'*Alexandre* o *Alexandreis* de Gautier de Chatillon (s. XII), poema sobre els fets d'Alexandre el Gran; el llibre d'exercicis seria el *Proverbiium maius*, també una col·lecció de màximes i sentències de dificultat major que el Proverbi Menor, ja no centrats exclusivament en la morfologia. Donada la dificultat major de la "lectura" del *Doctrinale*, malgrat la divisió

20 Vegeu Josep HERNANDO, *Lectores y libros en los protocolos barceloneses en el siglo XV: la formación básica posible de un lector barcelonés*, dins "Napoli Nobilissima. Rivista di arti figurative, archeologia e urbanistica", XXXIII (1994), 147-155.

21 Vegeu nota n. 5.

dels guanys pactada mig per mig, Pere Rovira havia de rebre, per any, 5 florins més que el seu soci.

Disposem, però, d'un document tant o més interessant. El dia 8 de juliol de 1455, el ciutadà de Barcelona Jaume Serra, mestre en arts i batxiller en medecina, i Pere des Valls, estudiant d'arts, nadiu de Banyoles, formaven una societat per al regiment d'una escola d'arts, de la qual ambdós serien els docents. La divisió de matèries i de llibres ens mostra el que és un programa d'una escola d'arts basada en el programa d'una facultat universitària d'arts: *Grammatica, Vetus logica, Nova Logica, Summulae Magistri Hispani* (ap. doc. 2)

La tasca docent de l'estudiant d'arts Pere des Valls estaria centrada de manera exclusiva en els *grammatica*, és a dir, en el *Trivium*: la declinació i el *Proverbium minus*, la gramàtica en vers *Graecismus*, i diversos llibres de lectura: el *Cató*, el *Contemptus mundi*, el *Thobias*, el llibre d'*Alexandre* o *Alexandreis*. Endemés havia de repetir o "repassar" part del que ensenyés l'altre docent Jaume Serra, és a dir, la gramàtica en vers *Doctrinale puerorum* d'Alexandre de Villedieu i les *Summulae logicales* de Pere Hispà.

En les facultats d'arts la lògica apareixia al final del *Trivium*, és a dir, tot seguit de la gramàtica i la retòrica, i precedia les disciplines del *Quadrivium*, és a dir, l'aritmètica, la geometria, l'astronomia i la música. És per això que la tasca docent del mestre d'arts Jaume Serra es va centrar en aquestes disciplines, però no exclusivament. És a dir, Jaume Serra havia d'ensenyar part dels *grammatica*: llegiria el llibre de gramàtica *Doctrinale puerorum* d'Alexandre de Villedieu i faria ús del llibre d'exercicis *Proverbium maius*. La part més important, però, de la seva tasca docent havia d'estar centrada en l'ensenyament de la *logica*. De la *logica vetus* llegiria l'*Isagoge* de Porfiri, és a dir, una introducció a les *Categories* o els *Predicaments* d'Aristòtil, l'element bàsic de la lògica, per la qual cosa ensenyaria el grup principal dels significats del ser o els gèneres del ser: substància o essència, qualitat, quantitat, relació, acció, passió, lloc, temps, tenir, estar. De la *logica nova* llegiria directament obres d'Aristòtil: els *Analytica priora* sobre els sil·logismes, els *Analytica posteriora* sobre la demostració sil·logística en quant porta a una conclusió probable. En definitiva, una part, al menys, de l'*Organon*, on Aristòtil va formular els principis i elements de la lògica formal: la teoria del sil·logisme, de la deducció, de la inducció. Una altra part de la tasca docent de Jaume Serra seria la lectura dels llibres naturals d'Aristòtil, és a dir, la filosofia natural, cosa que significava entrar en les matèries del *Quadrivium*: els *Físics* o *Física*, *De coelo*, *De generatione et corruptione*, *Metereologica* o *Meteors*. És a dir, Jaume Serra ensenyaria la part de la filosofia aristotèlica l'objectiu de la qual és la substància o realitat sensible: el moviment, l'espai, el temps, l'infinít, el canvi, el moviment circular etc. No oblidem que tot mestre d'arts estava obligat a dominar no tan sols la lògica sinó també tota la filosofia d'Aristòtil. Per últim, Jaume Serra, llegiria també les molt populars *Summulae logicales* de Pere

Hispà (+1277), papa amb el nom de Joan XXI (1276-1277), text clàssic de lògica o dialèctica durant segles, molt utilitzat a les universitats medievals, comentat sovint per representants de totes les escoles filosòfiques i teològiques. Cal concloure que l'estudiant d'arts que hagués seguit amb profit el programa acadèmic de Pere des Valls i Jaume Serra, havia entrat en els misteris de l'art de raonar.²²

Es tracta, per tant, d'un programa en el qual la lògica té el paper principal i la gramàtica i la literatura i les altres arts liberals romanen en un segon pla. Trobem aquí el resultat dels canvis passats a Occident a principi del segle XIII amb la traducció i la popularització de les obres d'Aristòtil. La cultura es basa en un mínim de gramàtica i està constituïda per l'estudi de la lògica i de la filosofia d'Aristòtil, que coronarà, si s'escau, una teologia, la tècnica de la qual s'inspira en aquesta lògica i en aquesta filosofia. Si fins aleshores la gramàtica i la dialèctica anaven plegades, perquè eren dues disciplines de les arts liberals, en aquest programa, com en la resta a Occident, la lògica es va imposant fins a servir d'introducció filosòfica al seu estudi, el de la gramàtica, en lloc d'introduir a l'estudi literari de les obres dels autors clàssics, cosa que podem observar en els tractats *De modis significandi*.²³

4.- L'EXAMEN I CONCESSIÓ DEL TITOL DE "MAGISTER IN ARTIBUS"

Les estudis universitaris eren el punt d'arribada de qualsevol estudiant d'arts. I el grau de "magister" coronava tota una vida dedicada a l'estudi i obria les portes a una activitat que, en el cas dels estudis d'arts, solia ser l'ensenyament. Doncs bé, si el segle XV veié el neixement i desenvolupament de la Universitat de Barcelona, els

22 A l'època medieval, la lògica tenia un caràcter predominantment dialèctic, és per això que la dialèctica designava simplement la lògica. És per això que les *Summulae logicales* de Pere Hispà comença amb la popular i estereotipada fórmula que expressa la importància de l'estudi de la lògica: "Dialectica est ars artium, scientia scientiarum, ad omnium methodorum viam habens. Sola dialectica probabiliter disputat de principiis aliarum scientiarum. Et ideo in acquisitione scientiarum dialectica debet esse prior".

23 Com hom pot veure, en parlar de les escoles, hem pogut veure la presència important de l'*Escola de Mestre Ramon* a Barcelona. Sobre l'ensenyament a aquestes escoles els documents ens parlen de *scientia magistri Raymundi Lulli*, *ars magistri Raymundi Lulli*, cosa que fa entendre que el lector, rector o mestre de l'escola havia de conèixer l'obra de Ramon Lull. No se'n diu, però, quins llibres i quines matèries hom hi ensenyaria. Tanmateix, disposem de l'inventari del prevere de Barcelona Guillem Rovira, redactat el 14 de gener de 1437, en el qual la majoria dels llibres són de gramàtica i de lògica. D'aquests, un bon grup són producció lul·liana: *Ars demonstrativa*, *Ars inventiva*, *Logica nova*, *Art compendiosa*, *Ars generalis ultima* o *Ars magna* o *Ars inveniendi veritatem*, *Aplicació de l'Art general*, *De anima*, *De assensu* (AHPB, JULIÀ ROURE, *Inventaris i encants* 1434, octubre, 29 - 1443, gener, 23, fols, 59r i sgs., vol. 515). Aquesta biblioteca ens fa pensar que el seu propietari, Guillem Rovira, o bé va ser alumne de l'*Escola de Mestre Ramon Lull* o, cosa que s'adiu més amb la seva biblioteca, hi va ensenyar.

protocols notarial d'aquest segle contenen gran quantitat d'instruments que fan referència al *Studium generale artistarum et medicorum civitatis Barchinone*. Com a cloenda d'aquest recull documental sobre escoles, l'Escola de Mestre Ramon Llull i programes docents, aportem aquí, cosa que vol ser expressió d'agraïment i reconeixença a la tasca del *magister* o Dr. Manuel Riu i Riu, un document que conté l'acta d'examen i la concessió del grau acadèmic de *magister in artibus* al mallorquí Gabriel des Clapers, habitant de Barcelona, el qual, després d'ésser examinat per tots els mestres del *Studium* i, en haver estat aprovat, *declaramus magistrum in artibus, ipsique... tanquam benemerito et hac promotione dignissimo, legendi, docendi, disputandi, determinandi et interpretandi et catedram magistralem ascendendi illamque regendi in arte scientie prelibate... plenam et liberam licentiam contulimus et concessimus ac tradidimus omnimodam facultatem*. Tot seguit va rebre *insignia magistratus, videlicet catedram, librum clausum et apertum, birretum, anulum et benedictionem paternalem et pacis osculum ab omnibus doctoribus et magistris nostri collegii superius nominati, ut ipse sit ab omnibus insignitus et coronatus, similiter in eterna gloria coronetur per Eum qui est benedictus in secula seculorum, amen* (ap. doc. 15).

5.- ELS DOCUMENTS

PROGRAMES ACADÈMICS

1

1425, octubre, 4. Barcelona

Contracte de societat per a l'ensenyament de gramàtica llatina, duradora una any, entre els estudiants d'arts Pere Gallissà, de 21 anys, oriünd de l'Arbós, i Pere Rovira, de 19 anys, oriünd de Pallerols, amdos habitants de Barcelona. Tindran cambra a les Escoles Majors de Barcelona, on ensenyaran als escolars d'aquestes. Pere Gallissà llegirà el Cató o els Dístics del Ps.-Cató, el Contemptus mundi, el Graecismus d'Everard de Béthune i el Proverbium minus. Pere Rovira hi ensenyarà el Tobias de Mateu de Vendôme, el Doctrinale puerorum d'Alexandre de Villedieu, l'Alexandreis o Alexandre de Gautier de Chatillon i el Proverbium maius. Els guanys seran repartits a mitges, rebent, però, Pere Rovira una quantitat adicional de 6 florins perquè llegirà el Doctrinale.

AHCB, ARXIU NOTARIAL: IX. 3

Die iovis,¹ IIII^a octobris, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXV°.

En nom de Déu. Sobre la companyia faedora entre en Pere² Gallicà, student en arts, de la vila de Arbós,³ habitant en Barchinona, de una part, e en Pere³ Rovi-

ra, estudiant en arts, nadiu de Payarols, prop Cervera, del bisbat de Vich,⁴ habitant en Barchinona, d'altra part, són concordats e avenguts los capitols següents:

Primo, los dits Pere Galliça e Pere Rovira prometen la un altre que ells bé e leyalment tindran una cambra en les scoles maiors de Barchinona, les quals vuy regexen los honorats mossens Galceran Rocha, prevere, e en Thomàs Orts, ciutadà de Barchinona, en la ciutat de Barchinona, e aquí legiran e mostraran als scolans lurs ço que millor poran.⁶

Item, és convengut que lo dit Pere Galliça farà la declinació e legirà de *Cató* e de⁷ *Contentus* e de *Ebraart* e lo *Proverbi menor*.⁸ E lo dit Pere Rovira legirà de *Tobies* e de *Doctrinal* e de *Alexandre* e farà lo *Proverbi Maior* en la forma e hores acustumades.

Item,⁹ és convengut que tots los diners qui procehiran dels scolans qui apendran ab ells, vinguen en mans del discret mossèn Guillem Rovira, prevere de Barchinona, e aquells tenga e no puxa partir aquells sens voluntat de endosos, exceptats los nabots de mi Pere Galliça e en Pere Sent Ilari, Argenter.¹⁰

Item, és convengut que tots los diners¹¹ damunt dits sa hagen a partir per eguals parts, mig a mig. Però, que lo dit Pere Rovira hage de aventatge, per ço com legirà de *Doctrinal*, sis florins dins un any.

Item, és¹² convengut que la present companyia dur de la prima festa de Sent Luch a un any primer vinent.

E les dites parts convenen et prometen que.s hauran bé,¹² legalment e profitosa la una a la altra, e que.s percassaran tot proffit e s'esquivaran tot dampnatge. E la un no puxa pendre diners dels scolans o per ells sens l'altre o sens sa licència. E que aquell qui contrafarà, sia caygut en pena de CX sous barchinonins, gonyadora les dues¹⁴ parts a aquell qui servarà la present carte, e la romanent terça part a la cort qui.n farà la execució. E per açò attendre e complir, cascun obliga e ells obliguen¹⁵ los béns mobles e immobles e ho juren [...] de menor edat consentint el dit Pere Galliffà que és de adat [...] Rovira de edat de XVIII anys.

Testes: Petrus Sent Ilari, argenterius,¹⁷ et Christòfol Domènech, textor velorum, cives Barchinone.

1 *Segueix ratllat* XX. – 2 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma, l'abreviatura iur* (iuravit) *per a indicar el jurament i XXI annis, per a indicar l'edat del contractant.* 3 De la vila de Arbós *interlineat.* – 4 *Damunt el nom, les dues ratlletes de la ferma, l'abreviatura iur i XVIII° annis que és l'edat de l'altre contractant.* – 5 *Segueix ratllat* daltra. – 6 *Segueix ratllat* E. – 7 *Segueix ratllat* Cotep. – 8 E lo *Proverbi Menor interlineat.* – 9 *Segueix ratllat* cascun. – 10 Exceptats los nabots de mi Pere Galliça e en Pere Sent Ilari argenter *escrit en lletra més petita i d'altra mà.* – 11 *Segueix ratllat* qui. – 12 *és interlineat.* – 13 *Segueix ratllat* e. – 14 *Segueix ratllat* meytat. – 15 *Segueix ratllat* la presó. – 16 *Un estrip afecta el document, és per això que indiquem la manca de texte amb [...].* – 17 argenterius *interlineat.*

2

1455, juliol, 8. Barcelona

Contracte de societat per al regiment d'escoles d'arts i per a l'ensenyament d'arts, duradora un any, entre Jaume Serra, mestre en arts i batxiller en medicina, ciutadà de Barcelona, i Llorenç des Valls, estudiant en arts, oriünd de Banyoles i habitant de Barcelona. Jaume Serra llegirà i ensenyarà la Vetus Logica i la Nova Logica, la Isagoge de Porfiri, els Libri naturales (De anima, De animalibus etc.) d'Aristòtil, el Tractatus Logice de Pere Hispà, el Doctrinale puerorum d'Alexandre de Villedieu i el Proverbium maius. Pere des Valls hi ensenyarà les declinacions i el Proverbium minus, el Cató o els Dístics del Ps.-Cató, el Contemptus mundi, el Tobias de Mateu de Vendôme, l'Alexandreis o Alexandre de Gautier de Chatillon, repetirà o repassarà el Tractatus logicae de Pere Hispà i el Graecismus d'Évèrard de Béthune. Els guanys seran repartits a mitges. La responsabilitat en el regiment de les escoles sera la mateixa per ambdós. Tots dos habitaran a l'escola durant el temps lectiu.

AHPB, Bartomeu COSTA, *Manuale* 1454, agost, 23 - 1455, juliol, 8, s.n. [vol. 175/9]

AHPB, Bartomeu COSTA, *Primus liber comunis*, 1455, abril, 21 - 1456, febrer, 22, s.n. [vol 175/61]

Die martis, VIII^a mensis iulii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LV°.

In Dei nomine, amen. Capitula inhita, firmata et iurata inter venerabilem Iacobum¹ Serra, magistrum in artibus, civem Barchinone, ex una, et Laurentium² de Vallibus, studentem in artibus dicte civitatis, partibus ex altera, in modum qui sequitur:³

In nomine Domini nostri Ihesu Christi et beate Virginis, eius alme matris. Ego Iacobus Serra, in artibus magister et in medicina bacallarius, ex una parte, et Laurentius de Vallibus, ville Balneolarum nativus, ex alia parte, convenimus una ad scolarium gubernationem sive ad scolas artium regendas sub hiis conditionibus et pactibus sequentibus.

Actus magistri Serra

Primo, quod dictus Iacobus Serra, *Porphirii* et *Aristotilis* legere textus *veteris et nove logices*, si necessarium fuerit, eius ydoneis ad audiendum discipulis legere teneatur.

Secundo, dictus Iacobus Serra teneatur *Aristotilis* in *naturalibus* legere textus discipulis eius aptis audire predicta naturalia, si locus affuerit necessarius.

Tertio, dictus Iacobus Serra legere teneatur *magistri Yspani Sumulas* studentibus eius aptis dictas Sumulas audire.

Quarto, dictus Iacobus Serra *magistri Alexandri de Villa Dei* librum legere teneatur discipulis ad audiendum ydoneis.

Quinto, Iacobus Serra *maius discipulorum proverbium* facere teneatur aptis audire discipulis.

Actus Laurentii⁴ de Vallibus

Primo, quod Laurentius de Vallibus discipulis declinationem agere teneatur cum proverbio pariter assueto.

Secundo, dictus Laurentius de Vallibus legere teneatur *Cathonis* librum atque *Mundi contemptus*.

Tertio,⁵ dictus Laurentius de Vallibus *Thobie*⁶ librum discipulis ydoneum⁷ legere teneatur.⁸

Quarto, dictus Laurentius de Vallibus *Alexandri* librum discipulis consuetum legere tenetur, si casus contigerit necessarius.

Quinto, dictus Laurentius de Vallibus repetitionem *Sumularum magistri Petri Yspani* et supradictorum librorum et precipue *Doctrinalis* agere teneatur.

Sexto et ultimo, dictus Laurentius de Vallibus *Abresardi* lectionem et eius repetitionem hora consueta discipulis legere ydoneis teneatur, *proverbio* precedente *minori*, post prandium.

[Pro duabus partibus]

Septimo, omnia scholarum emolumenta, medio prestante iuramento super quatuor Evangelia, manibus corporaliter⁹ tacta, equis partibus sint inter nos divisa prefatos.

Octavo, conductionis domus scholarum salarium equis¹⁰ paribus inter nos predictos sit divisum.

Nono, emolumneta scholarum omnia et cuiusque discipuli salarium, medio prefato iuramento super quatuor Evangelia, eorum manibus corporaliter tacta, in certo reponantur tecacio duabus clavibus clauso et quisque nostri huius tecacii suam teneat clavem et ad nutum sive voluntatem nostram tempore a nobis¹¹ determinato peccuniarum fiat divisio.

Decimo, de stipendiis discipulorum habendis sive cum didascalo Serra aut cum Laurentio de Vallibus moram protrahentium onus eque et unanimiter uterque habeat.

Undecimo, quod tam in retentione quam emulsione ac quibuscumque agendis apud scolares ac scolam dominii equus sit ambitus utriusque.

Duodecimo, quod prefatorum unusquisque nostri assidue, per Evangelistarum quatuor manibus tactorum iuramentum, moram in scola ac residenciam peragere teneatur, cuiuscumque operis necessitatis relicta, atque in hyeme in eadem scola iacere artetur usque ad Pasce festum, veluti consuetum est.

Terciodecimo, a festo beati Luce futuro usque ad reliquum beati Luce fusium disdachalus Serra Barchinone nec alibi nequaquam societatem gerere queat sub librarum XXV pena et eo pacto Laurentio de Vallibus mutuo clausula condita extet.

Quartodecimo,¹² prefata capitula sub scribe publico posse sint iuranda ast aserenda testibus predita, velut constat.

Quintodecimo, constet quod si aliquis vernaculus cum didascolo Serre ast cum Laurentio de Vallibus suas edat proprias dapes, quod prefatus didascalus Serre ac Laurentius de Vallibus pro quolibet stipendium vernaculorum 4^{or} florenorum opprimatur impendere in tecacio iamque superius relicto.

Que quidem partes insimul iurarunt, firmarunt, laudarunt et approbarunt dicta capitula et omnia et singula in is contenta. Et promiserunt etiam¹³ ipse partes adinvicem et vicissim ac etiam sponte iurarunt per Dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia, manibus eorum corporaliter tacta, predicta omnia et singula attendere et complere et in aliquo non contrafacere vel venire sub pena in dictis capitulis adiecta, ad quam *et cetera* obligat pars parti adinvicem et vicissim omnia bona eorum *et cetera*. Renuntiant foro *et cetera*.¹⁴

Que fuerunt acta Barchinone, octava mensis iulii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LV°, presentibus Petro Prats, studente in artibus,¹⁵ beneficiato in ecclesia beate Marie de Mari,¹⁶ Martino Cosma, mercatore,¹⁷ ac Petro Solà, scriptore¹⁸ Barchinone.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.* – 2 *Id.* – 3 *In Dei nomine... qui sequitur manca a l'instrument de Primus liber comunis.* – 4 *Laurentii, al ms. Petri.* – 5 *Segueix ratllat Petrus.* – 6 *Thobie interlineat i escrit damunt Alexandri ratllat.* – 7 *ydoneum interlineat i escrit damunt consuetum ratllat.* – 8 *Segueix ratllat si casus contigerit necessarius.* – 9 *corporaliter, -ter escrit sobre bus.* – 10 *Segueix ratllat Partibus.* – 11 *a nobis, al ms. annos.* – 12 *Segueix ratllat confiter.* – 13 *etiam interlineat i escrit damunt una ratllat.* – 14 *Segueix ratllat ss.* – 15 *Segueix ratllat et.* – 16 *Id.* – 17 *mercator interlineat.* – 18 *Els prenoms i aposicions dels testimonis des de beneficiato es troben en cas nominatiu al ms. en lloc de l'ablatiu, en tractar-se d'un ablatiu absolut.*

LES ESCOLES: L'ESCOLA DE MESTRE RAMON LLULL

3

1420, setembre, 10. Barcelona

Instrument notarial referent Claudi Otger, estudiant a l'Escola de Mestre Ramon Llull, com marmessor del testament de Bonin Noguier, teixidor, ciutadà de Barcelona.

AHPB, JOAN ISERN, *Manual* 1420, abril, 28 – 1420, octubre, 23, s.n. [vol. 105/2]

Die martis, X^a septembris, anno a nativitate Domini CCCC^o XX°.

[..] Claudio Octagerii, studenti in sciencia venerabilis Raymundi Lulli, prefate civitatis Barchinone, manumissori et executori testamenti seu ultime voluntatis Bonini Noguierii, quondam, textoris, civis eiusdem civitatis [..]

4

1428, novembre, 12. Barcelona

Antoni Sedacer, prevere, rector de l'escola anomenada l'Escola de mestre Ramon Llull, reconeix haver rebut del marmessor dels testament de Agnès, filla de Vasco Martiniç, oriünd del regne de Portugal, quatre florins d'or d'Aragó per les misses de Sant Gregori per ell celebrades.

ACB, GABRIEL CANYELLES, *Manuale ultimum* 1428, novembre, 12 – 1448, febrer, 6, fol. 3r [vol. 292]

Die veneris, XII^a die novembris, anno predicto.

Sit omnibus notum quod ego Anthonius¹ Sedacer, presbiter, regens scholas scientie magistri Raymundi Lulli in civitate Barchinone, confiteor et recognosco vobis discreto Bartholomeo Bols,¹ manumissori predicto [presbitero, beneficiato in ecclesia Sancte Marie de Mari Barchinone], quod dedistis et solvistis michi quadraginta quatuor solidos Barchinone in solutum illorum quatuor florenorum auri Aragonie, quos dicta soror Agnes [filie Vascho Martiniç regni Portugalie] michi legavit in suo ultimo testamento pro caritate missarum Sancti Gregorii, quas pro anima sua per me voluit celebrari. Et ideo [..].³

Testes: venerabilis Petrus de Podio, mercator, et discretus Martinus Bagudani, notarius, cives Barchinone.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.* – 2 *Segueix ratllat p.*
– 3 *La resta de l'instrument no va ser copiada.*

5

1434, agost, 11. Barcelona

Antoni Sedacer, prevere, rector de l'Escola de mestre Ramon Llull a la ciutat de Barcelona, fa procurador seu Bernat Frigola, estudiant a la mateixa escola. Són testi-

monis Joan Dèria i Llorenç Cardils, estudiants també a l'Escola de mestre Ramon Lllull.

ACB, GABRIEL CANYELLES, *Manuale ultimum* 1428, novembre, 12 - 1448, febrer, 6, fol. 22v [vol. 292]

Die mercurii, XI^a augusti, anno predicto.

Discretus Anthonius¹ Cedacer,² presbiter, regens scholas sciencie magistri Raymundi Lulli in civitate Barchinone, constituit procuratorem suum generalem Bernardum Frigola, studentem in dictis scholis,³ presentem, ad petendum, exigendum et recuperandum [...].⁴

Testes: Johannes Deria, Laurentius Cardilis, studentes in dicta scola, et Stephanus Mir, scriptor, habitatores Barchinone.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.* - 2 *Segueix ratllat B.* - 3 *dictis scholis, al ms dictas scholas.* - 4 *La resta de l'instrument no va ser copiada. Tanmateix, al marge esquerre Fiat large ad omnia que ipse procurator voluerit, quia generaliter fuit firmatum.*

6

1434, novembre, 7 i desembre, 7.¹ Barcelona

Fra Martí de Vilaragut, prevere, heremita que habita a les cel·les dites de Sant Salvador de Caldes de Montbui, fa donació a l'Escola de mestre Ramon Lllull, situada a la ciutat de Barcelona davant el convent dels frares del Carmel i prop de l'hospital de la Santa Creu, en la persona d'Antoni Sedacer, prevere, rector de la dita escola, de diversos llibres. En són testimonis Gaspar Portes i Llorenç Frigola, estudiants a la dita escola.

ACB, GABRIEL CANYELLES *Manuale ultimum* 1428, novembre, 12 - 1448, febrer, 6, fols. 27v, 31v [vol. 292]

Die martis, VII^a decembris, anno predicto [a nativitate Domini M^o CCCC^o XXX quarto].

Donatio facta et firmata per religiosum fratrem Martinum² de Villariacuto, presbiterum,³ heremitam, habitorem in cellis nuncupatis de Sancto Salvatore de Calidis de Monte Bovino, scholis nuncupatis magistri [Raymundi] Lulli, [site in civitate Barchinone, coram monasterio de Carmelo], sive venerabili et discreto Anthonio Sedaçer, presbitero Barchinone, rectori dictarum scholarum, nomine earum, et successoribus suis in eadem scola, de certis libris contentis in quodam caterno,

scripto manu eiusdem fratris Martini, quod est in cohoperta presentis libri, cum conditionibus contentis in dicto caterno *et cetera*. Iuravit *et cetera*. Renunciando *et cetera*. *Fiat large*. Et dictus Anthonius Cedaçer, [magistro dicte escole], acceptavit.

Testes: Gaspar Portes, Petrus Ballell et Laurentius Frigola, studentes in eisdem scolis, ac Stephanus Mir, scriptor.

1 *L'instrument va ser copiat dues vegades amb algunes variants en la seva redacció i amb dues dates diferents, que fem constar. Hem transcrit la més completa, però hi fem constar algunes mancances amb [...].* 2 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma i l'abreviatura iur (iuravit) per a indicar el jurament.* 3 *presbiterum, al ms prebiterum.*

7

1440, juny, 23. Barcelona

Bernat Frigola, prevere, beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, fa testament i elegeix com a marmessor, entre d'altres, Antoni Sedacer, prevere, beneficiat a la mateixa església, rector de l'Escola de mestre Ramon Llull, de la qual n'havia estat estudiant. Disposa que sigui soterrat a la sepultura dels artistes de la dita Escola de mestre Ramon Llull, que es troba a l'església de Santa Maria de Natzaret de Barcelona i que Felip de Ferrera, ciutadà de Barcelona, disposà que fos construïda. Fa hereus universals seus Déu i la dita Escola de mestre Ramon Llull. Llega diversos llibres a Pere i Joan Claris, estudiants a la dita escola. En són testimoni Gaspar Porta i Blai llorenç, també estudiants a la dita Escola de mestre Ramon Llull.

AHPB, BARTOMEU DEL BOSCH, *Plec de testaments*, plec 1 [vol. 199/38]

In Christi nomine. Ego Bernardus¹ Frigola, presbiter, obtinens capellaniam in ecclesia Beate Marie de Mari civitatis Barchinone, sanus per Dei gratiam corpore atque mente, facio et ordino testamentum, in quo eligo meos manumissores et huius mei testamenti executores venerabilem et discretum Anthonium Sedacer, presbiterum, beneficiatum in dicta ecclesia Beate Marie de Mari, et Francischum Rajola, botiguerium, civem dicte Civitatis, quos, sicut carius possum, deprecor quatenus, si me mori contigerit, antequam aliud faciam testamentum, ipsi vel eorum alter, in alterius absentia seu defectu, compleant et exequantur hoc meum testamentum seu hanc meam ultimam voluntatem, prout inferius scriptum inveniunt et contentum.

Eligo sepeliri intus tumulum quem honorabilis² Philipus de Ferraria, civis Barchinone, construi fecit pro sepultura *dels artistes* scole sciencie venerabilis magistri

Raymundi Lull intus ecclesiam Beate Marie de Natzalet civitatis Barchinone. Quam sepultura volo in omnibus fieri ad notitiam dictorum manumissorum. Et ego de bonis meis dimitto *a la resclusa* de Sancta Margarita, timore Dei, caritatem decem florenorum auri Aragonie. Item, dimitto carissimo patri meo, Laurentio Frigola, alios decem florenos. Item, cuilibet sororum mearum, quatuor florenos. Omnia veo alia bona mea dimitto et concedo scole dicte sciencie magistri Raymundi Lull, que tenetur in dicta civitate Barchinone, instituens Dominum Deum et ipsam scolam michi heredes universales, dans plenam facultatem dictis meis manumissoribus apprehendendi omnia bona mea et ea tradendi et dimittendi scole predicte pro continuando lectiones in ipsa scola. Volo tantum et dispono quod de bonis michi donatis per discretum Petrum Frigola, avunculum meum, prout in donatione inde per eum michi facta continetur, in casu necessitatis sue, provideatur ipsi avunculo meo in omnibus suis necessitatibus ad notitiam dictorum manumissorum. Item, dimitto Petro Clarís, filio Iohannis Clarís, mecum comoranti, librum vocatum *De sis mil proverbis*. Item, alium librum vocatum *Monisiones Beati Bernardi ad sororem*, et librum vocatum *Innocent super septem psalmos*. Item, Iohanni Clarís, fratri dicti Petri, librum vocatum *Libre de home* dicti magistri Raymundi Lull.

Testes rogati firme:⁴ discreti⁵ Gaspar Porta, beneficiatus in ecclesia de Fortiano diocesis Gerundensis, et Blasius Laurentii, studentes in scholis dicte sciencie Raymundi Lulli.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.* – 2 *Segueix ratllat fferr.* – 3 *Segueix ratllat Iohanni cl.* – 4 *rogati firme interlineat.* – 5 *discreti repetit al ms.*

8

1440, març, 9. Barcelona

Antoni Sedacer, prevere de Barcelona, rector i mestre de l'Escola de Mestre Ramon Llull, fa testament i nomena marmessors Joan Llull, ciutadà de Barcelona, i Bernat Frigola, prevere, beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. Disposa ser soterrat a la sepultura dels artistes de l'Escola de Mestre Ramon Llull. Fa herreus universals seus Déu, la seva ànima i la dita Escola de Mestre Ramon Llull. Disposa que el censal mort llegat per na Margarida, muller de Joan Pere, apotecari, a la dita Escola de Mestre Ramon Llull, feta per ella hereva universal dels seus béns, del qual censal Antoni Sedacer és administrador per disposició testamentària, sigui administrat, després de la seva mort, per Joan Llull, major d'edat, i Joan Llull, menor i nebot de l'anterior, i per l'hereu de Felip de Ferrera, difunt. En són testimonis Joan de Gualbes i Bernat Comes, estudiants a la dita Escola de Mestre Ramon Llull.

AHPB, JOAN FRANC, *Secundus liber testamentorum* 1426, setembre, 2 – 1444, desembre, 24, fols. 145r-146r [vol. 107/111]

Die lune, nona mensis marcii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXX-XIII°.

In Dei nomine, amen. Quamvis incerta mortis hora semper debeat in prudentis animo esse suspecta, coporis tamen imminente langore ipsius plus naturaliter formidatur eventus. Idcirco ego Anthonius¹ Sedacer, presbiter Barchinone, magister scolarum artis magistri Raymundi Lull, licet corpore languens, tamen in meo bono sensu, sana et integra memoria, cum firma loquela existens, meum facio, condo et ordino testamentum. Et eligo manumissores et huius mei testamenti seu ultime voluntatis mee exeutores: honorabilem Iohannem Lull, maiorem dierum, civem Barchinone, et discretum Bernardum Frigola, presbiterum in ecclesia Beate Marie de Mari dicte civitatis, quos, sicut karius possum, deprecor eisque plenam dono et confero potestatem quod, si me mori contigerit, antequam aliud faciam seu ordinem testamentum, ipsi manumissores mei compleant et exequantur hoc meum testamentum seu ultimam voluntatem meam, prout inferius scriptum invenerint et contentum. Et si ambo dicti manumissores mei hiis exequendis aut complendis noluerint seu non potuerint² interesse, saltem alter ipsorum, in absentia seu defectu alius eorum, ea nichilominus compleat et exequatur. In primis et ante omnia volo et mando quod omnia debita, que die obitus mei debeam, et omnes iniurie, ad quarum restitutionem teneam, solvantur et restituantur de bonis meis ilico post finem meum sine strepitu et iudicii figura secundum Dominum Deum et forum anime, prout tamen probari poterunt³ et hostendi per testes, instrumenta aut alia legitima documenta. Eligo sepulturam corpori meo in siminterio ecclesie monasterii seu domus de Natzareto in tumulo ubi corpora aliorum artistarum, qui soliti sunt legere in Barchinona de dicta arte magistri Raymundi Lull, fuerunt subhumata. Quam sepulturam mando fieri simpliciter ad cognitionem dictorum manumissorum meorum. Volo tamen quod solum intersint in dicta / sepultura corpori meo fienda unus presbiter simul cum scolari qui deferat crucem. Accipio autem de bonis meis, pro anima mea dictaque sepultura et quibusdam per me inferius ordinatis, centum solidos Barchinone de terno, de quibus dimitto utrique dictorum manumissorum meorum, pro onere manumissorie, viginti solidos. Et totum residuum, si quod superfuerit ex dictis centum solidis,⁵ completis omnibus supradictis, volo dari amore Dei dominabus resclusis Sancte Margerite Barchinone. Omnia vero alia bona mea, mobilia et immobilia, ac iura mea universa et actiones meas quascumque, quecumque sint et etiam ubicumque et quocumque modo, iure, titulo sive causa michi pertineant et spectent nunc et etiam in futurum, dimitto Domino Deo, anime mee et scolis dicte artis magistri Raymundi Lull, que scole tenentur, et in eisdem de dicta arte legitur, in quibusdam domibus sitis prope hospitale Sancte Crucis Barchinone, instituens Dominum Deum, animam meam et dictas

scolas michi heredes universales. Et quia venerabilis domina Margarita, quondam, que fuerat uxor venerabilis Iohannis Petri, quondam, apothecarii, in suo ultimo testamento, quod fecit et ordinavit in posse discreti Gabrielis Canyelles, auctoritate regia notarii publici Barchinone, prima die mensis madii,⁶ anno a nativitate Domini millesimo CCCC^o tricesimo tertio, instituit sibi heredes animam suam et dictas scolas, et voluit quod ego possem ordinare certo modo, prout in dicto testamento continetur, ideo virtute dicte potestatis michi atribute ego cum presenti ordino quod ille viginti una libre et⁷ quinque solidi annuales et rendales de censuali mortuo, que pervenerunt dictis scolis vigore testamenti dicte domine Margarite et que recipiuntur super civitate Barchinone septima die augusti, non possint recipi a dicta civitate seu a⁸ venerabili clavario eiusdem sine interventione dicti honorabilium Iohannis Lull, maioris, et Iohannis Lull, minoris dierum, civis dicte civitatis, eius nepotis sive *nebot* et etiam heredis honorabilis Philippi de Ferrara, quondam, civis eiusdem civitatis, et post mortem dictorum honorabilium Iohannis Lulli, maioris, et Iohannis Lulli, minoris dierum, suorum heredum et etiam dicti heredis dicti Philippi de Ferrara, et seu maioris partis eorum, ita quod in firma apoche dicte pensionis et in receptione ipsius habeant intervenire dicti honorabiles Iohannes Lulli, maior, et Iohannes Lulli, minor dierum, et, ipsis sublatis a medio, sui heredes et etiam heres dicti honorabilis Philippi de Ferrara. Et eodem modo volo fieri in casu luicionis dicti censualis, sic quod ipsi firment apocham et diffinitionem de ipso censuali et⁹ eius pretium¹⁰ deponatur in tabula cambiū civitatis Barchinone, a qua levari nequeat sine consensu et voluntate predictorum seu maioris partis eorum. Quod quidem pretium habeat smerciari et converti in alio censuali mortuo notitie et cognitioni predictorum seu maioris partis eorum, et in recepzione pensionis et firma / apoche eiusdem et etiam in luicione ipsius habeat et volo fieri, prout superius continetur. Et predicta volo fieri totiens quotiens casus evenerit, prout per me superius est ordinatum. Alia contenta in dicto testamento dicte domine Margarite consistant in suis viribus et effectu, presenti testamento¹¹ in aliquo non obstante. Hec est autem ultima voluntas mea, quam laudo et firmo et quam volo et iubeo valere iure testamenti. Que, si non valet aut valere non poterit iure testamenti, saltem volo quod valeat et valere possit iure codicillorum aut alio quovis modo, quo melius de iure valere possit et tenere. Et volo quod de presenti meo testamento seu ultima voluntate mea fiant et tradantur et fieri possint atque tradi per notarium infrascriptum omnibus, quorum intersit, tot codices sive originalia testamenta, quot inde petita fuerint et requisita.

Actum est hoc Barchinone, nona die mensis marcii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadragésimo quarto.

Sig+num Anthonii Sedacer, testatoris predicti, qui hec laudo, concedo et¹² firmo.

Testes rogati huius rei sunt: honorabilis Iohannes de¹³ Gaulbis, alias Virga, civis, et Bernardus Comes, studens in artibus Barchinone.¹⁴

Predictum testamentum fuit publicatum per me Iohannem Franch, auctoritate regia notarium publicum Barchinone, in domo scholarum artis magistri Raymundi Lull, sitarum in civitate Barchinone coram monasterio beate Marie de Carmelo, die scilicet mercurii, XI^a mensis marcii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXXXIII°, die esterna, corpore dicti testatoris tradito ecclesiastice sepulture. Que publicatio fuit facta presentibus, instantibus et requirentibus dictis manumissoribus et presentibus testibus: honorabili Leonardo de Vallesicha, milite, domiciliato, et Iohanne Franch, scriptore Barchinone.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.* – 2 *potuerint, al ms poterint.* – 3 *Segueix ratllat po.* – 4 *Segueix ratllat legatis.* – 5 *ex dictis centum solidis interlineat.* – 6 *Segueix ratllat i interlineat mensis.* – 7 *Segueix ratllat quiq.* – 8 *Segueix ratllat E.* – 9 *Segueix ratllat ecius.* – 10 *Segueix ratllat deponant.* – 11 *testamento interlineat.* – 12 *et interlineat.* – 13 *Segueix ratllat de.* – 14 *Tot l'instrument ratllat amb tres ratlles verticals.*

9

1440, abril, 30. Barcelona

Joan Lull, major, ciutadà de Barcelona, i Bernat Frigola, prevere, beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, lector i administrador de l'Escola de Mestre Ramon Lull, marmessors del testament d'Antoni Sedacer, prevere, rector i mestre de la dita Escola de Mestre Ramon Lull, reconeixen haver rebut de Joan de Llobera, mercader, ciutadà de Barcelona, 13 lliures i 8 sous, que aquest devia a Antoni Sedacer.

AHPB, BERNAT PI, *Secundus liber negociorum et contractuum facientium pro venerabili Iohanne de Gener* 1440, febrer, 26 – 1450, agost, 31, s.n. [vol. 113/108]

Die iovis, XXX^a dicti mensis aprilis et anno predicto.

Sit omnibus notum quod nos Iohannes¹ Lull, maior dierum, civis Barchinone, et Bernardus² Frigola, presbiter, benefficiatus in ecclesia Beate Marie de Mari Barchinone, manumissores et exequutores testamenti seu ultime voluntatis discreti Anthonii Sedacer, quondam, presbiteri Barchinone, magistri scholarum artis magistri Raymundi Lull, prout de ipsa manumissoria plene constat ultimo testamento³ dicti Anthonii Sedacer, quod fecit et ordinavit in posse discreti Iohannis Franch, auctoritate regia notarii publici Barchinone, VIII^a die mensis marcii proxime lapsi, qui quidem deffunctus in dicto suo testamento Dominum Deum, animam suam et scholas predictas sibi heredes instituit universales,⁴ nomine predicto, et etiam ego dictus Bernardus Frigola, ut lector et administrator scholarum predictarum positus et elec-

tus per dictum honorabilem Iohannem Lull et per honorabilem⁵ Lehonardum de Vallesicha, militem, in dicta civitate domiciliatum, Iohannem Lull, minorem dierum, et Philipum de Ferraria, cives eiusdem civitatis, rectores et administratores iamdictarum / scholarum, confitemur et recognoscimus vobis venerabili Iohanni de Lobera, iuniori, mercatori, civi dicte civitatis, quod dedistis et solvistis nobis, dictis nominibus recipientibus in modum infrascriptum, omnes illas tresdecim libras et octo solidos monete Barchinone de terno, que per vos dicto deffuncto⁶ debebantur et restabant ad solvendum ratione reste compoti, quod erat inter vos et dictum deffunctum, prout vos asseritis. Predictas autem tresdecim libras et octo solidos nobis solvistis hoc modo: videlicet, quod ex ipsis de voluntate mei dicti Iohannis Lull tradidistis michi dicto Bernardo Frigola numerando quinquaginta solidos, de quibus vobis feci albaranum, manu mea propria scriptum, quod volumus sub presenti comprehendi, ne videatur nos ipsos quinquaginta solidos bis recepisse. Residuas vero decem libras et decem octo solidos de voluntate mei dicti Iohannis Lull dici et scribi fecistis michi dicto Bernardo Frigola in tabula cambii venerabilis Iacobi de Casas-sagia, camporis dicte civitatis, quam ditam ratam habuimus et acceptam et habemus etiam cum presenti. Et ideo renuntiantes, dictis nominibus, exceptioni peccunie non numerate et non solute et doli, in testimonium premissorum presentem, eisdem nominibus, vobis facimus apocam de soluto, volentes quoddam aliud apoce instrumentum per nos, ut manumissores predictos, vobis factum et firmatum de dictis tresdecim libris et octo solidis in posse notarii infrascripti XXII^a die presentis mensis aprilis, esse cassum et nullum et sub presenti comprehendi, ne videatur nos ipsas tresdecim libras et octo solidos bis recepisse.

Actum est hoc Barchinone.

Testes huius rei sunt: discretus Petrus Ciurana, presbiter, beneficiatus in ecclesia Sancti Iacobi Barchinone, Iocoff Oliver, apotecharius, et Petrus Bastat, scriptor, habitatores dicte civitatis.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.* – 2 *Id.* – 3 *testamento interlineat.* – 4. Qui quidem deffunctus... instituit universales *interlineat.* – 5 *Sequeix ratllat Iohannem Lull minorem dierum.* – 6 *dicto deffuncto interlineat.*

10

1447, setembre, 19. Barcelona

Joan Llobet, estudiant a l'Escola de Mestre Ramon Llull, nomena procurador seu el seu pare Joan Llobet, hostaler, ciutadà de Barcelona.

AHPB, BARTOMEU COSTA, *Tertium manuale* 1446, abril, 26 – 1447, setembre, 22, s.n. [vol. 175/3]

Die martis,¹ XVIII^a mensis septembris, anno predicto.

Ego Iohannes² Luppeti, studens in sciencia magistri Raymundi Lull, filius vestri Iohannis Luppeti, hostalerii, civis Barchinone, ex certa sciencia constituo et ordino procuratorem meum certum et specialem vos eundem dominum patrem meum, presentem, ad laudandum, approbandum, ratificandum et confirmandum et assensum meum prestandum in quibuscumque venditionibus per vos factis et fiendis de quibusvis censualibus mortuis et violariis et de quibusvis honoribus et proprietatibus, de non contraveniendo³ in eisdem ratione legitime paterne sive materne aut suplementi eius nec ratione aliorum iurium in eisdem hereditatibus et bonis pertinentium, et de predictis instrumenta etiam iuramento vallata faciendum.

Testes: discretus Petrus Poncii, notarius, et Petrus Iohannes Conchs, scriptor Barchinone.

1 *Segueix ratllat XX.* – 2 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.* – 3 *Segueix ratllat con.*

11

1460, juliol, 1. Barcelona

Pere Pontic, cirurgià, ciutadà de Barcelona, fa testament i llega a l'Escola de mestre Ramon Llull, situada davant l'església del monestir dels frares del Carmel, un censal mort. Endemés substitueix en l'herència les dites escoles i les institueix hereves universals dels seus béns.

AHCB, ARXIU NOTARIAL: III. 2

[..]¹ Item, dimitto scole vocate *d'en Lull*, constructe seu edificate coram ecclesiam monasterii fratrum Beate Marie de Carmelo Barchinone, totum illud censuale mortuum, tam in pretio seu proprietate ac pensionibus deinde debendis, quod quidem censuale mortuum est pensionis centum solidorum et proprietatis seu precii centum decem librarum Barchinone, quod magister Ferdinandus, sartor, civis Barchinone, et domina Eulalia, eiusdem uxor, comorantes in vico vocato de la Mar dicte civitatis, titulo venditionis per dictos coniuges michi facte in posse discreti Bernardi Pi, notarii Barchinone, prefati coniuges michi faciunt et prestant et facere et prestare tenentur anno quolibet perpetuo quinta die decembris. Et predictum censuale mortuum dimitto iamdicte scole eo modo quo quedam domina Margarita eidem scole dimisit quoddam censuale mortuum certe annue pensionis, quod dicta domina Margarita recipiebat anno quolibet perpetuo super universitate ville Castellionis Impuriarum [...] Omnia vero alia bona mea, mobilia et immobilia, iura,

voces et actiones meas, quecumque sint et etiam ubicumque, dimitto Nicholaue, filie michi et dicte domine Bartholomeue, quondam, uxori mee, communi. Instituens dictam Nichoaluam, filiam meam, michi heredem universalem. Verum si dicta Nichoalua, filia mea, vixerit vel non vixerit et michi heres non erit vel erit, et decesserit quodcumque sine liberis, uno vel pluribus, de legitimo et carnali matrimonio procreatis, in hiis casibus et quolibet eorum substituo sibi et michi heredem universalem instituo dictam scolam vocatam *d'en Lull*, dando et concedendo dictis manumissoribus meis, quod casu quo dicta mea hereditas vigore substitutionis et institutionis predictae ad dictam scolam pervenire contingat, petendi, recipiendi et habendi eorum propria auctoritate et absque licentia et auctoritate alicuius viri et persone, omnia et singula bona mea, mobilia et immobilia, habita et habenda [...] Et ipsa pretia et aliam pecuniam meam seu dicte hereditatis mee, solutis legatis et completis omnibus supradictis, iidem manumissores mei in emptione tot morabitorum alodialium seu censualium mortuorum, quot habere poterint, esmercent in loco tuto et securo, ad eorum cognitionem. Et ipsos morabatos seu censualia mortua assignent iamdicte scole pro sustentatione vite magistri et scolarium in dicta scola adiscentium. Volens, disponens et ordinans quod, si aliquod ex censualibus predictis redimi seu lui contingat, quod pretia eorundem smercentur super aliquo loco tuto et securo, adeo ut dicta scola et scolares eiusdem valeant promoveri et sustentari [...]

1 *A causa de la llargaria del testament, hem transcrit tan sols les parts tocants l'escola dita de Ramon Llull. Indiquem la part absent amb [...].*

12

1494, agost, 23. Barcelona

Joan Baró, clergue de Barcelona, procurador de fra Jaume Gener, mestre en teologia, de l'orde del Cister, lector de l'Escola de Mestre Ramon Llull, cedeix a na Francina, muller de Miquel Soler, cavaller, domiciliat a Barcelona, els drets sobre un censal mort que fra Jaume Gener, en quant lector de la dita Escola de Mestre Ramon Llull, rep sobre la ciutat de Mallorca. Aquesta cessió de drets es fa perquè na Francina havia pagat, per voluntat Joan Baró en nom de fra Jaume Gener, una quantitat semblant a la del censal al llibreter de Barcelona Pere Miquel.

AHPB, LLUIS CARLES MIR, *Manuale tertium contractuum communium* 1493, desembre, 20 – 1494, novembre, 17, s.n. [vol. 261/5]

Iohannes Baró, clericus Barchinone, procurator ad hec et alia legitime constitutus et ordinatus a reverendo fratre Iacobo Ianuarii, magistro in Sacra Theologia,

ordinis Sancti Benedicti Sisterciensis, lectore scole magistri Raymundi Lull, prout de dicta procuracione constat instrumento recepto per discretum Iohannem Mates, notarium publicum Barchinone, X^a die octobris proxime lapsi, pro simili peccunie quantitate, quam vos honorabilis domina Francina, uxor magnifici Michaelis Soler, militis,² Barchinone populati, de mei voluntate tradidistis numerando Petro Michaelis, libraterio, civi Barchinone, gratis *et cetera*, nomine predicto, cedo vobis dicte domine Francine, licet absenti, et notario *et cetera*, et vestris *et cetera*, iura *et cetera*, dicto principali meo, tanquam lectori predicto pertinentia *et cetera*, in illis XX libris XVI solidis VIII, que dicto principali meo solvende veniunt XXV^a die octobris proxime futuri ratione censualis mortui consimilis annue pensionis, quod dictus principalis meus, tanquam lector predictus, habet et recipit ach habere et recipere debet super universitate civitatis et regni Maioricarum anno quolibet in dicto termino sive die. Quibus iuribus *et cetera*, dictasque *et cetera*, apocas, executiones *et cetera*. Ego enim *et cetera*, dicens dicto nomine *et cetera*, insuper prefato nomine procuratorio facere habere tenerique de evictione *et cetera*, pro contractibus propriis et pro non iure *et cetera*, obligo bona dicti principalis mei *et cetera*. Iuro *et cetera*. Bona autem mea propria non sint vobis in aliquo obligata ratione alicuius legis sive iuris pro vobis in hiis modo aliquo facientis. Hec igitur *et cetera*.

Testes: Climens Carreras, sartor, et Michael Aguiló, curritor auris, cives Barchinone.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.* – militi *interlineat i escrit damunt civis ratllat.*

13

1497, febrer, 2. Barcelona

Joan Romeu Llull i Joan Llull, protectors i administradors, conjuntament amb Felip de Ferrera, ciutadà i conseller de la ciutat de Barcelona, de l'Escola de Mestre Ramon Llull, elegeixen, tot ratificant-lo en el càrrec, fra Jaume Costa, monjo del monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, com a rector i mestre de la dita Escola de Mestre Ramon Llull, durant un any.

AHPB, MIQUEL FORTUNY, *Decimum sextum manuale* 1496, novembre, 28 – 1497, abril, 29, s.n. [vol. 249/14]

Nos Iohannes^a Romeus Lull et Iohannes^b Lull, filius honorabilis Romei Lull, quondam, civis Barchinone, protectores et administratores, una cum honorabili Philipo de Ferrara, cive et nunc consiliario dicte civitatis, scholarum vulgariter nominatarum *la scola de mestre Ramon Llull*, asserens me dictum Iohannem Lull,

virtute iuramenti per me inferius prestiti, etatem quindecim annorum plenarie accessisse et curatorem nolle nec habere velle, laudantes promittimus et approbantes, ratificantes et confirmantes vobis religioso fratri Iacobo Costa, monacho monasterii Sancti Pauli de Campo Barchinone, tanquam bene merito, lecturam quem concessa fuit vobis in principio huius anni in dictis scolis de dicta scientia per dictum honorabilem Philipum de Ferraria et me dictum Iohannem Romeum Lull, gratis et ex certa scientia, ad maiorem cautelam que noscere non consuevit, de novo etiam concedimus et eligimus eundem fratrem Iacobum Costa in rectorem et magistrum dicte scole per totum presentem annum, et postea ad nostrum beneplacitum, ita quod amodo recipiatis, sicuti iam percipitis, salarium et emolumenta ex dicta lectura recipi solitum et solita. Intimantes et notificantes pro re cum presenti quibusvis personis, universitatibus et collegiis, que ad prestationem reddituum et emolumentorum dicte lecture et scole modo aliquo teneantur, quatenus per dictum tempus et postea etiam, donech duxerimus, lapso dicto anno, revocandum, vobis et non alii repondeant et obediant tanquam vero magistro et lectori dicte scole. Promittentes ac etiam iurantes ad sancta Dei quatuor Evangelia, manibus nostris et utriusque nostrum corporaliter tacta, predicta omnia et singula rata, grata et firma habere, tenere et observare et in aliquo non contrafacere vel venire aliquo iure, causa vel etiam ratione. Et si forte, quod absit, contra predicta vel aliqua de predictis faceremus vel veniremus aut alter nostrum faceret vel veniret aut dictam electionem revocarem aut revocaret, in tali casu volumus talem revocationem viribus omnibus carere et effectu, et presentem constitutionem in suis plenis robore et valore permanere, et nuch pro tunch volumus et consentimus in tali casu hanch constitutionem et electionem esse de novo firmatam et dictam revocationem totaliter revocatam. Et pro his complendis, tenendis et observandis, obligamus omnia et singula bona nostra et utriusque nostrum, mobilia et immobilia, habita ubique et habenda. Et quia ego dictus Iohannes Lull minor sum XXV^c annis, maior vero XV annis, renuntio beneficio minoris etatis et ignorantie et restitutionis in integrum et omni alii iuri his obvianti *et cetera*. Hec igitur *et cetera*.

Testes: Gabriel Albanès et Paschasius Garcia, flaquearii, cives Barchinone.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.*- 2 *Damunt el nom, les dues ratlletes de la ferma.*

1497, maig, 26. Barcelona

En reconeixença dels seus mèrits docents, a fra Jaume Costa, monjo del monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, li és renovat, pels administradors de l'Escola de Mes-

tre Ramon Lull, *el seu contracte anterior com a rector i mestre de la dita escola durant un any a partir del dia 18 d'octubre, festa de Sant Lluc.*

AHCB, ARXIU NOTARIAL: IX.3

Die veneris, XXVI^a mensis madii, anno a nativitate domini M CCCC LXXXX VII.

Noverint universi quod nos Iohannes¹ Romeus Lull et Iohannes² Lull, cives Barchinone, rectores, protectores et administratores, una cum honorabili Philipo de Ferrara, cive et pro nunc consiliario dicte civitatis, scholarum vulgariter nominatarum *la escola de mestre Ramon Lull*, asserens me dictum Iohannem Lull virtute iuramenti per me inferius prestiti etatem quindecim annorum plenarie accessisse et curatorem nolle nec habere velle quoad hec, attendentes provitatem, sufficientiam et scientiam vestram venerabilis et religiosi fratris Iacobi Costa, monaci et precentoris monasterii Sancti Pauli de Campo Barcehinone, regendi et legendi in ipsis scolis magistri Raymundi Lull omnibus scolaribus et aliis in ipsis scolis venientibus et ipsam scientiam scire volentibus, de qua quidem sufficientia vestra in his annis proxime efluxis clare et manifeste nobis liquet, iccirco gratis et ex certis nostris scientiis, per nos et nostros rectores dicte scole magistri Raymundi Lull, quondam, que scituata est ante ecclesiam monasterii Beate Marie de Carmelo presentis civitatis Barchinone, a festo Sancti Luche mensis octobris proxime³ venturi ad unum annum primo et continue venturum, damus, concedimus vobis dicto fratri Iacobo costa lecturam et catedram ac regimen dicte scole, prout nunc tenetis, et eligimus vos in rectorem et magistrum dicte scole per totum dictum tempus unius anni. Hanc autem⁴ concessionem et electionem facimus nos dicti Iohannes Romeus Lull et Iohannes Lull vobis dicto fratri Iacobo Costa, tanquam bene merito, de predicata cathedra et lectura, sicut melius dici potest et intelligi, ad vestrum⁵ salvamentum et bonum etiam intellectum. Itaque amodo recipiatis, sicut iam percipitis, salarium et emolumenta ex dicta lectura et cathedra recipi solitam et solita.⁶ Dicentes et intimantes, tenore presentis publici instrumenti, vicem gerentis epistole in hac parte, quibusvis universitatibus, corporibus et collegiis ac⁷ quibuscumque personis, que ad prestationem pensionum, reddituum et emolumentorum dicte cathedre, lecture et scole modo aliquo teneantur et obligati sint, quatenus per dictum tempus vobis et non alii respondeant, solvant, pareant et obediant, tanquam vero magistro et lectori dicte cathedre et scole ac scientie⁸ dicte magistri Raymundi Lull. Promittentes ac etiam iurantes sponte per Dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia, manibus nostris et utriusque nostrum corporaliter tacta, predicta omnia et singula rata, grata et firma *habere*, tenere et observare et in aliquo non contraface-re vel venire⁹ aliquo iure, causa vel etiam¹⁰ ratione. Et si forte, quod absit, contra predicta vel aliqua de predictis faceremus vel veniremus aut alter nostrum faceret vel veniret aut dictam electionem vel concessionem revocarem usque aut revocaret, in

tali casu volumus, consentimus et paciscimur expresse et de nostra certa scientia¹¹ talem revocationem viribus omnibus carere et effectu et presentem constitutionem et concessionem, durante dicto tempore,¹² hiis plenis robore et valore permanere. Et nunch pro tunch volumus et consentimus in tali casu hanc concessionem et electionem esse de novo firmatam et dictam talem revocationem totaliter revocatum. Et pro hiis complendis et firmiter attendendis, tenendis et observandis, obligamus¹³ vobis omnia et singula bona nostra et utriusque nostrum, mobilia et immobilia, habita ubique et habenda. Et quia ego dictus Iohannes Lull minor sum viginti quinque annis, maior vero quindecim, renuntio beneficio minoris etatis et ignorantie, restitutionem in integrum postulando, et omni alii iuri, rationi et consuetudini contra hec repugnantibus. Hec igitur *et cetera*.

Testes huius rei sunt: honorabiles Iohannes Baró et Petrus Iohannes Vilaplana, in artibus bacallarii, habitatores Barchinone.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.* – 2 *Id.* – 3 *Segueix ratllat eflux.* – 4 *Segueix ratllat dono.* – 5 *Segueix ratllat u.* – 6 *Segueix ratllat d.* – 7 *Segueix ratllat glo.* – 8 *ac scientie interlineat.* – 9 *Segueix ratllat u.* – 10 *etiam interlineat.* – 11 *Segueix ratllat vobiscum quod.* – 12 *durante dicto tempore interlineat.* – 13 *Segueix ratllat ab.*

EXAMEN I CONCESSIÓ DEL TÍTOL DE “MAGISTER IN ARTIBUS”

15

1462, juny, 18. Barcelona

Gabriel des Clapers, oriünd de Mallorca i habitant de Barcelona, és examinat a la Universitat de Barcelona i, en ser aprovat i considerat idonei, li és concedit el grau acadèmic de Magister in artibus amb la facultat de fer totes les tasques derivades del grau de mestre en arts. Gabriel des Clapers reb tot seguit els símbols del grau de mestre en arts: la càtedra, el llibre tancat i obert, el birret, l'anell, la benedicció o l'oscul de la pau.

AHPB, BARTOMEU DEL BOSCH, *Nonum manuale* 1462, maig, 10 - 1463, març, 9, fol. 18v-20r [vol. 199/9]

In¹ Dei nomine et eius genitricis Virginis gloriose. Universis et singulis presentes litteras sive presens publicum instrumentum inspecturis nos Bernardus de Granollacho, artium et medicine professor cancellariusque universitatis alme studii generalis artistarum et medicorum civitatis Barchinone, salutem. In Eo qui pro

nobis voluit Iherolosonimis² crucifigi, humana conditio a sui primordio in lucem inerudita perveniens, / si sapientie lumine illustratur, dignis et altis est laudibus excollenda, illique gloriosum nomen habere merentur qui longa assiduitate, labore et industria³ vigilatis, per acutissimas doctrine semitas ambulantes, ad perfectionem sui studii inclitam perrexerunt. Nam, cum probi viri premiorum exhibitionem et honoris culmina consequuntur, ceteri ardentius ad virtutum studia nituntur pro viribus pervenire. Hinc est quod honorabilis Gabriel des Clapers, oriundus civitatis Maioricensis, Barchinone degens,⁴ qui in studio artium laboriose laudabiliterque diuturnis temporibus pernoctavit tam in studio presentis civitatis quam in diversis aliis locis, ubi generale viget studium, prout nobis constat apertissime per procesum ipsius sui examinis, tam in vita, moribus et nathalibus quam in disputationibus, tam per intentionem⁵ quam alias, per eundem publice disputatis, sic per Dei gratiam profecit in artium scientia⁶ supradicta, quod die veneris, decima octava⁷ presentis⁸ mensis iunii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXII, ipse honorabilis Gabriel Clapers, presentatus coram nobis per egregium virum dominum Ferdinandum de Ayerba,⁹ magistrum in artibus et medecina, et suppositus secreto examini dicti honorabilis Ferdinandi de Ayerba¹⁰ ac nostri prefixi cancellarii¹¹ et omnium magistrorum collegiatorum dicti nostri studii in quadam camera nostri hospitii, taliter ipse honorabilis Gabriel dez Clapers se habuit in examine¹² supradicto in¹³ artium facultate sepedicta legendo, repetendo, questiones et argumenta dictorum magistrorum ac nostri examinantium resumendo, quod post arduam examinationem factam per dictos honorabiles magistros ac nos de eodem honorabili Gabriele dez Clapers, tam publico quam secreto, fuit ab ipsis omnibus doctoribus et¹⁴ magistris et nobis et aliis, ibidem presentibus et audientibus, concordi voto, iuramento¹⁵ medio, deponentibus, approbatus et inventus sufficiens, abtus et idoneus ad¹⁶ magisterii gradum in artibus assumendi. Nos Bernardus de Granollacho, cancellarius qui supra, auctoritate officii quo fungimur in hac parte, dictum honorabilem Gabrielem dez Calpers in quadam magna camera dicti nostri hospitii personaliter in nostri presentia constitutum,¹⁷ prefata die et in presentia aliorum magistrorum dicti nostri collegii et quamplurimorum aliorum honorabilium virorum et hominum diversorum statuum ibidem convenientium in¹⁸ multitudine satis grandi, nominavimus publice et etiam nominamus, / declaravimus et etiam declaramus decetero fore magistrum in artibus, ipsique honorabili Gabrieli dez Clapers, humiliter petenti et acceptanti, tanquam benemerito et hac promotione dignissimo, legendi, docendi, disputandi, determinandi et interpretandi et catedram magistralem ascendendi illamque regendi in arte scientie prelibata et quoslibet alios actus in ipsa scientia publice exercendi in dicta civitate Barchinone et ubique locorum ut ipse scientie magister de unanimi consilio et assensu doctorum et magistrorum dicti nostri collegii predictorum ad hec stantium plenam et liberam licentiam contulimus et concessimus ac tradimus omnimodam facultatem. Et his peractis, incontinenti recepit ipse honorabilis Gabriel Clapers a nobis dicto

Cancellario insignia magistratus, videlicet catedram, librum clausum et apertum, birretum, anulum et benedictionem paternalem et pacis osculum ab omnibus doctoribus et magistris nostri collegii superius nominati, ut ipse Gabriel Clapers sit ab omnibus insignitus et²⁰ coronatus, similiter in eterna gloria coronetur per Eum qui est benedictus in secula seculorum, amen. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum presentes nostras litteras sive presens publicum instrumentum per Bartholomeum del Bosch, notarium publicum²¹ infrascriptum et nostre universitatis scribam eidem honorabili Gabrieli Clapers fieri iussimus sigillo cancellariatus nostri studii inpendenti munitum, datum et actum Barchinone²² decima octava²³ die iunii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, presentibus venerabili Antonio Gilavert, mercatore Barchinone,²⁴ Iohanne de Sancto Lasserio, ville Berge, et Iohanne Roig, scriptore, habitatore Barchinone. Vidit Bernardus de Granollacho, artium et medecine magister, cancellarius studii medicorum et artistarum Barchinone.²⁵

1 *Al marge esquerre* clausum traditum. - 2 *Sic al ms.* - 3 *Segueix ratllat* vili. - 4 *Segueix ratllat* magister in medecina. - 5 *Segueix ratllat* qua. - 6 *Segueix ratllat* m. - 7 *Segueix ratllat* iunii. - 8 *Segueix ratllat* et subscripti. - 9 Ferdinandum de Ayerba *interlineat i escrit damunt* Iohannem Roserii *ratllat*. - 10 Ferdinandi de Ayerba *interlineat i escrit damunt* Iohannes Roserii *ratllat*. - 11 prefixi cancellarii *interlineat*. - 12 *Segueix ratllat* ibus. - 13 *Segueix ratllat* arte. - 14 et *interlineat*. - 15 iuramento, -o *escrit sobre a*. - 16 *Segueix ratllat* licenciati. - 17 *Segueix ratllat* proxime. - 18 *Segueix ratllat* mued. - 19 *Segueix ratllat* et concedimus. - 20 *Segueix ratllat* con. - 21 *Segueix ratllat* et. - 22 *Segueix ratllat* decima die mensis vicesimo octava. - 23 decima octava *interlineat*. - 24 Barchinone *interlineat*. - 25 *Tot l'instrument ratllat amb tres ratlles verticals*.